

Kimmo Kallio

Totuuden muutosvoima

Ranskalaisen École Normale Supérieuren emeritusprofessorin Alain Badioun suosio on viime aikoina kasvanut kovasti englanninkielisissä maissa: esittelytekstejä ja käännöksiä on ilmestynyt kiitettävää tahtia jo viimeiset kymmenen vuotta. Badioun kollektiivista poliittista subjektia käsittelevät kirjoitukset ovat saaneet uutta nostetta vuosituhannen vaihteen poliittisen liikehdinnän myötä. Toisaalta Badiouta pidetään myös jonkinlaisena radikaaliaktiivisuuden ”vanhana tekijänä” ja isähahmona.

Jotain Badioun akateemisesta painavuudesta kertoo se, että monet hänen filosofiastaan kirjoitetut esittely- ja johdantoteokset ovat itsessään kriittisiä ja täysipainoisia tutkimuksia. Badioun merkkiteos *L'être et l'événement* (”Oleminen ja tapahtuma”, 1988) käännettiin hiljattain englanniksi, ja käännöstä¹ on kiitetty sekä tarkaksi että

sujuvaksi. Kirjan toissa vuonna julkaistu jatko-osa *Logiques des mondes* (”Maailmojen logiikat”, 2006)² ilmestynee englanniksi vuoden 2008 joulukuussa.

Damaskoksesta kirjaksi

Pyrkimys jäsentää uutuuden syntymistä ja sen materiaalista perustaa loogis-matemaattisen diskurssin avulla määrittää pitkälti Badioun koko ajattelu-uraa. Tämä pyrkimys näkyy jo hänen varhaisissa 1960-luvun teksteissään, joita julkaistiin muun muassa legendaarisessa *Cahiers pour l'analyse* -lehdessä. Tuolloin Badiou oli vielä filosofisesti paljon velkaa opettajalleen Louis Althusserille ja psykoanalytiko Jacques Lacanille, jonka seminaarin alituinen vieras Badiou oli usean vuoden ajan.

Toukokuu 1968 käänsi kuitenkin kaiken pääläelleen. Badiou on myöhemmin todennut, että ajanjakso merkitsi hänelle henkilökohtaista ”matkaa Damaskokseen”. Kevään tapahtumilla on ollut myös suuri vaikutus kaksikymmentä vuotta myöhemmin ilmestyneen *L'être et l'événementin* esittelemään tapahtuman käsitteeseen.

L'être et l'événement on selvä käännekohta Badioun ajattelun kehityksessä: se viitoittaa hänen filosofialleen uuden suunnan, joka on pysynyt monilta osin muuttumattomana aina näihin päiviin saakka. Kolmestakymmenestä seitsemästä tiiviistä itsenäisestä tekstistä eli ”meditaatiosta” koostuvan teoksen perusaineksia ovat monet filosofian historian klassikot, Jacques Lacanin teoreemat, Stéphane Mallarmén runous sekä formaalit matemaattiset määritelmät ja päättelyt. Alle kuudellasadalla sivulla teos onnistuu esittämään kokonaisen systemaattisen ontologian, sitä täydentävän totuuksien metafysiikan ja teorian kollektiivisesta ”objektittomasta subjektista” totuuksien työstäjänä.

Heideggerin kanssa Heideggeria vastaan

Filosofian tehtävä on Badioun mukaan totuuksien ajattelu, mutta filosofia ei luo eikä sanele totuuksia itsessään tai itsestään. Luova subjektiivinen toiminta tapahtuu niin sanottujen geneeristen prosessien alueella,

Valokuva: Sami Syyfämäki

ja niitä hän kutsuu myös filosofian ehdoiksi. Näitä prosesseja Badiou erottaa neljä: tiede (etenkin matematiikka ja fysiikka), (uutta luova) taide, (radikaali) politiikka ja rakkaus (jota eritoten psykoanalyysi käsittelee). Totuuden prosessi saa alkunsa hetkellisestä ja katoavasta tapahtumasta, jonka subjekti affirmoi jälkeensä tekemällä interventioita ja ”kyselyjä” tämän kadonneen tapahtuman paikalta.

Badiou aloittaa teoksensa toteamalla, että viime vuosisadan keskeisistä filosofisista suuntauksista lähes jokainen on julistanut klassisen filosofian perinteen tavalla tai toisella päättyneeksi. Koulukunnasta riippuen on vaadittu Platonin jälkeisen metafysiikan hylkäämistä ja paluuta esisokraatteihin (Heidegger), syytetty filosofien propositioita järjettömiksi (Wienin piiri) tai julistettu porvarillisen filosofian loppuvan, kun kansa ottaa sen käyttöönsä ja käytäntönsä (Marx). Oli miten oli, jokainen näistä positioista kannattaa enemmän tai vähemmän vetäytymistä jostain, joka on aiemmin mielletty erityisesti filosofian alueeksi.

Badiou katsoo, että filosofian henkiinherättäminen vaatii ”ontologisen kysymyksen” avaamista uudelleen Heideggerin jäljillä. Tämä jaettu kysymys asettaa Badioun myös poleemisesti vastakkain Heideggerin kanssa: toisin kuin Heidegger, Badiou ei ota lähtökohdakseen elettyä fenomenologista kokemusta, vaan ajattelee häpeilemättömän abstraktisti.

Ontologiassaan Badiou palaa aristoteeliseen teemaan olevasta olevana eli siihen, mitä olevasta voidaan sanoa, kun se on riisuttu kaikista ominaisuuksistaan. Tämä riisuminen ei onnistu filosofisen diskurssin avulla, ja Badiou väittääkin, ettei ontologia enää varsinaisesti kuulu filosofian piiriin. Oleva olevana tulee hänen mukaansa parhaiten esiin Georg Cantorin jälkiä seuraavassa matemaattisessa joukko-opissa.

Joukko-opin ja ontologian välinen yhteys liittyy Badioulla jo Platonin *Parmenides*-dialogissaan esittämään ”yhden” ja ”monen” ontologiseen ongelmaan, jonka Badiou tiivistää muotoon: ”se, mikä *presentoituu*, on pohjimmiltaan monta; *se*, mikä presentoituu, on pohjimmiltaan yksi”³. Oikeuttaakseen joukko-opiin perustuvan moneuden ontologian Badiou tekee aksioomanomaisen valinnan ja kieltää ”yhden” olemassaolon: ”Yksi” on ainoastaan ”yhdeksilaskemisen” (*compte-pour-un*) tulos.⁴ Joukko-opin termin: joukkoon kuuluvat alkiot ovat aina myös itsessään joukkoja, jolloin yksikään ”yksi” ei ole koskaan pelkkä ”yksi” vaan aina myös monikerta (*multiple*). Mutta koska yhtä ei ole, täytyy monikerran olla se mikä on, se mikä *presentoi*. Yhdeksilaskemisen tulokset ovat puolestaan presentaation toisintamista, *representaatiota*. Tilanteeksi Badiou kutsuu sitä aluetta tai monikertojen monikertaa, jolla presentaatio presentoi.

Moneuden riisuttu presentaatio näyttäisi olevan vastakkainen yhtä aikaa sekä Heideggerin kritisoimalle läsnäolon metafysiikalle että hänen omalle runolliselle fundamentaaliontologialleen. Badiou pyrkiikin lyömään oman ontologiansa kiilaksi Heideggerin oleva/oleminen-dikotomian väliin. Hänen argumenttinsa perustuu aja-

tukseen matematiikan aksiomaattisen diskurssin erityisestä luonteesta: toisin kuin luonnollinen kieli, aksiomaattinen järjestelmä säätelee itse omaa ”dekonstruktioita”, vanhojen määritelmien ”unohtamista” ja toisaalta niiden toistuvaa paluuta. Näin se on myös tältä osin yhteensopimaton heideggerilaisen tekniikkakäsityksen kanssa, jonka määräävä piirre on juuri oman itsensä nihilistinen unohtaminen.

Tapahtuma ja totuuden olemus

Koska ontologia ei enää ole osa filosofian diskurssia, on filosofian siis keskityttävä totuuksien ajatteluun. Ranskan vallankumouksen johtohahmoa Saint-Justia mukaillen Badiou väittää, että totuus on ”uusi sana Euroopassa”.⁵ Eräässä mielessä voidaankin sanoa, että terminä totuus oli vielä viime vuosisadan alkuun saakka tiukasti sidottu joko uskonnolliseen diskurssiin tai sitten tiedon ja korrespondenssin universumiin. Kuilu Heideggeriin kasvaa jälleen, kun Badiou erottaa totuuden olemisesta ja alkuperästä. Badioun totuus jakautuu kolmeen osaan: hetkelliseen tapahtumaan, sen paikalta avautuvaan geneeriseen

joukkoon eli ”totuuden ontologiseen skeemaan” (*schème ontologique d'une vérité*) ja subjektiin, totuuden avautumisen kollektiiviseen toimijaan.

Selvimmän ero Heideggeriin tulee esiin juuri tapahtumaan nähden: siinä missä Heideggerilla tapahtuma (*Ereignis*) on ennen kaikkea olemisen esiintymistä, on Badioun tapahtuma eräänlainen ”anti-oleva”: joukko joka presentoi, mutta ei representoidu muuten kuin kuulumalla illegitiimisti itse itseensä. Kuten toukokuun 1968 kapinoissa – tai missä tahansa joukkoliikkeessä, joka onnistuu yllättämään sekä muut että itsensä – tapahtuma näyttääytyy sekä ulos- että sisäänpäin perusteettomana oman itsensä affirmaationa. Toisin sanoen tapahtumaa ei ”ole”, ja juuri siksi se on paradoksaalisesti oman itsensä peruste.

Tapahtuman paikalta subjekti alkaa kysyä tapahtuman merkitystä tilanteessa ja kokoa tilanteensa elementeistä uutta joukkoa, jota ei vielä ole olemassa. Vallankumouksen jälkeen tarvitaan uusi järjestys, tieteellisen keksinnön jälkeen on selvitettävä sen sovellettavuuden alue, rakastumisen jälkeen on selvitettävä, kuinka uusi elämä käytännössä järjestyy.

Yksinkertaistetusti geneerisen joukon matemaattinen idea on ääretön ja immanentti joukko, jonka koostamiseen ei riitä yksikään äärellisen pituinen looginen propositio. Geneerinen joukko ohittaa tilanteen kielen vastakkainasettelut, ja tästä tilanteen sisäisestä ”universaalista” subjekti yrittää vääjäämättä rajallisilla interventioillaan saavuttaa osan. Tämä ei ole niinkään uuden keksimistä kuin vanhan uudelleen järjestämistä. Kuten Saint-Just toteaa: ”Minusta on aina näyttänyt siltä, että sosiaalinen järjestys on sisältynyt asioihin itseensä, ja että elementtien uudelleen järjestämiseksi ihmismieleltä vaa-dittaisiin vain huolellisuutta.”⁶

Magnum opusten päättymätön tarina

Badioun tyytymättömyys logiikan ja matematiikan puutteelliseen erotteluun *opus magnum*issaan ajoi hänet kirjoittamaan sille jatko-osan. *Logiques des mondes*issa Badiou paneutuu ontologian sijaan erilaisiin ilmenemisen (*apparaître*) logiikoihin apunaan tällä kertaa kategoriateoria, perinteisen joukko-opin ”kehittyneempi” versio. On kuitenkin kyseenalaista, tuoko *Logiques des mondes* varsinaisesti selvennystä edeltäjänsä ongelmiin: siinä missä *L'être et l'événement* etenee määrätietoisesti varmasti alkupisteestä loppuun, muistuttaa jatko-osan rakenne lähinnä Minotauoksen labyrinttia. Kun vielä aksiomaattisen joukko-opin voisi kuvitella aiheuttavan keskiverto-humanistille harmaita hiuksia tai vähintään päänsärkyä, ei kategoriateorian käyttöönotto ole ainakaan helpotus.

Badiou on todennut, että vaikka matematiikalla ei ole määräävää osaa hänen filosofiansa, vie se siltikin meidät ”läheemmäksi ajattelun salaisuutta [ja] tekee sen läpinäkyvämmäksi”.⁷ Vaikkei Badiou olekaan varsinainen matemaattinen ajattelija, on silti totta, että hänen nykyinen filosofinen hankkeensa on suuresti riippuvainen siitä,

kuinka pitäviä väitteet ”matematiikka on ontologiaa” ja ”yhtä ei ole” viime kädessä ovat.

Matematiikan suhde Badioun filosofiaan onkin herättänyt jonkin verran kritiikkiä, eikä hän ole pystynyt selvittämään kaikkia siihen liittyviä epäselvyyksiä.⁸ Voidaan esimerkiksi kysyä, minne asti aiemmin mainittu matematiikan itsedekonstruktio ulottuu? Matematiikan dekonstruktio ulottuu viime kädessä vain sinne asti minne matematiikkakin, sanalla sanoen aksioomiin, mutta ei joukko-opin valintaan metodiksi tai sen käsitykseen joukosta joko staattisena ”yhtenä” tai vaihtoehtoisesti toisten ”yksien” monikertana.

Abstraktiudestaan ja teknisyydestään huolimatta *L'être et l'événement*in ansiot kantaaottavan ja yhteiskunnallisesti aktiivisen filosofian kentällä ovat kiistattomat. Jatko-osan myötä kirjan ajankohtaisuus tuntuu vain lisääntyneen viime aikoina. Badiou itse on verrannut pääteoksiaan atomipommiin:⁹ käytännön toimintaan ne ovat melko hyödyttömiä, mutta niitä varten tehty tutkimustyö pitää yllä käytännöllisempien tekstien kautta tapahtuvaa interventioiden sarjaa. Badioun filosofian todellista antia on mahdoton arvioida vakavasti tutustumatta ensin näihin filosofisiin järkäleisiin.

Viitteet

- 1 *Being and Event*, trans. Oliver Feltham. Continuum, London 2006.
- 2 *Logics of Worlds*, trans. Alberto Toscano, Continuum. London 2008.
- 3 *L'être et l'événement*. Seuil, Paris 1988, 31.
- 4 Badiou seuraa tässä Lacanin XX ja XIX seminaareissaan käyttämää ja symboliseen rekisteriin liittämää muotoilua ”on olemassa Yhtä” (*il y a de l'Un*), jonka tämä oli alun perin lainannut Jean Wahlin ranskantaman Platonin *Parmenideen* toisesta hypoteesista.
- 5 3. maaliskuuta 1794 ”terrorin arkkienkeli” kutsuttu Saint-Just totesi kansalliskokoukselle: ”Onnellisuus on uusi idea Euroopassa.” Louis Antoine Léon de Saint-Just, Sur le mode d'exécution du décret contre les ennemis de la Révolution. http://www.royet.org/nea17891794/archives/discours/stjust_decret_ennemis_revolution_03_03_94.htm
- 6 Puhe kansalliskokoukselle 24. huhtikuuta 1793. Louis Antoine Léon de Saint-Just, Discours sur la Constitution à donner à la France. http://www.royet.org/nea17891794/archives/discours/stjust_constitution_24_04_93.htm
- 7 Alain Badiou & Tzuchien Tho, The Concept of Model, Fourty Years Later, an Interview with Alain Badiou. Teoksessa *The Concept of Model*. Re-press, Victoria 2008, 102.
- 8 Kaksi keskeistä kriittistä arviota Badioun matemaattisesta metodista: Ray Brassier, Presentation as Anti-phenomenon in Alain Badiou's Being and Event. *Continental Philosophy Review*, 39 (2006), 59–77; Peter Osborne, Neo-classic, Alain Badiou's Being and Event. *Radical Philosophy* 142 (March/April 2008), 19–29. http://www.radicalphilosophy.com/pdf/highlight_po.pdf
- 9 Paul Ashton, A. J. Bartlett, Justin Clemens, Masters & Disciples: Institution, Philosophy, Praxis. *Cosmos and History*, Vol. 2, No. 1–2, 2006, 4.